

Durandi assertionem, quod talis illuminatio non descendit ad inferiores per superiores tanquam per causas, saltem ministeriales. Imo etiam secundum sententiam Dionysii non oportet, ut omnes superiores cognoscant, quidquid revelatur inferioribus: sed satis esse poterit, ut unus ex superioribus illam revelationem accipiat, ut inferiorum doctor constituatur.

8. *Confutatur amplius Durandus.* — Quapropter improbable videtur esse, quod Durandus supponit, quoties Deus illuminat superiorem Angelum, illuminare consequenter inferiores, et a fortiori æquales, ac subinde non revelare Deum aliquid uni Angelorum, quod omnibus non revelet. Quod profecto est contra communem modum loquendi sanctorum, ut in superioribus sæpe factum est: et specialiter supponit Bernardus, serm. 1, in *Missus est*. Et præterea est gratis dictum, quis enim Deo talem necessitatem imponere potuit? Quocirca si inter Angelos non est ordo causalitatis in illuminationibus, quas a Deo recipiunt, nullus verus ordo prioris, aut posterioris inveniri potest. Nam licet ordo dignitatis inter modos prioris ab Aristotele numeretur, illud est verum in ordine ac esse, vel quando major dignitas per se postulat, ut inde actio incipiat. In præsentem autem seclusa causalitate major, vel minor dignitas per se nihil refert ad revelationem recipiendam, quia non confertur propter dignitatem, sed propter ministerium, vel propter speciale meritum, vel conditionem status. Quis enim dicat inter beatas animas, eas quæ sunt digniores, aut beatiore, priores recipere a Deo revelationem, aut illuminationem, ad accidentalem gloriam pertinentem. Potest enim sæpe accidere, ut de multis rebus illuminetur inferior beatus, et non superior. Et similiter nemo dixerit Angelos inferiores illuminatos esse in beatitudine, seu illuminatione essentiali mediis superioribus, eo quod digniores sint: in illa ergo illuminatione, quia non est ordo causalitatis, nullus verus ordo prioris, et posterioris, nec vera ratio meditationis invenitur: ergo idem erit in illuminationibus accidentalibus. Ac denique licet admitteretur talis prioritas ratione solius dignitatis, non sufficeret, ut unus Angelus diceretur illuminari per alium, vel communicare, transfundere, seu transmittere lumen, aut cognitionem in alium, quibus modis Dionysius loquitur.

9. *Ad rationem Durandi respondetur.* — Ad fundamentum ergo Durandi respondetur imprimis, nullum esse inconveniens quod supe-

riores Angeli aliquo modo cooperentur ad actus pertinentes ad beatitudinem accidentalem inferiorum Angelorum, cum in via possint homines cooperari ad sanctificationem aliorum hominum, quæ major est, quam accidentalis beatitudo. Nam semper Deus et principalis auctor talis beneficii, et ad majestatem, et sapientiam, ac bonitatem ejus pertinet, ut per ministros suos id faciat, quando commode fieri potest. Dici etiam posset, has illuminationes per se non fieri propter augmentum accidentale beatitudinis Angelorum, sed ob ministeria ad hominum salutem necessaria; et ideo fieri secundum ordinem providentiæ divinæ influendo in inferiores per superiores, his cooperantibus ad perficiendos illos. Qualis autem sit illa cooperatio Angeli circa illuminationem alterius, quod altera ratio deducta ex verbis Durandi postulabat, in sequenti capite tractabitur. Nunc solum addendum, et animadvertendum est, Dionysium non solum illuminationem aliorum, sed etiam purgationem, et perfectionem Angelis tribuere. Verumtamen, ut D. Thomas, dicta quæst. 106, art. 2, ad 1, et fere omnes exponunt, per illa tria verba, *purgare, illuminare, et perficere*, non significantur tres actiones distinctæ, sed una, sub triplici habitudine dicitur; *illuminatio*, quatenus aliquo modo lumen confert; *purgatio*, quatenus ignorantiam, non erroris, aut privationis propriæ, sed negationis, seu nescientiæ, excludit; *perfectio* autem appellatur, quatenus mentem ad veritatem producit, quæ illius est perfectio. Solum ergo de illuminatione dicendum superest, quid sit aut quomodo fiat.

CAPUT XII.

QUID SIT ILLUMINATIO UNIUS ANGELI AB ALIO, ET QUOMODO A LOCUTIONE DIFFERAT.

1. *Prima assertio bipartita: omnis illuminatio est locutio: non tamen e contrario.* — Diximus, illuminationem inter Angelos fieri; sequitur nunc explicandum quid illa sit; quod fiet commodius comparando illam ad locutionem Angelorum inter se, suppositis his, quæ de locutione Angelorum in libro secundo diximus; et imprimis statuimus, illuminationem non esse idem cum locutione; sed tanquam genus, et speciem comparari. Quia omnis illuminatio est locutio; non vero e contrario omnis locutio est illuminatio. Ita docet D. Thomas, 1. p. q. 107, a. 2, et communiter ali-

infra referendi. Et probatur primo inductione: quia neque Deus illuminat Angelum, aut homines, neque homo illuminat, aut docet homines, nisi loquendo; ergo neque Angelus illuminat Angelum, nisi loquendo, ac proinde omnis illuminatio est locutio. Prior pars antecedentis patet ex Gregorio, lib. 2, Moral., cap. 4, alias 5, dicente, *Loquitur Deus ad Angelos sanctos, eo ipso quod eorum cordibus occulta sua invisibilia ostendit*, et infra: *Quasi enim audientibus dicitur, quod videntibus inspiratur*; et infra iterum, *Deus Angelis loquitur, cum eis voluntas ejus intima videnda manifestatur*. Sed Deus cum veritatem inspirat, vel suam voluntatem manifestat, vel occulta sua ostendit Angelo, tunc illuminat illum; ergo Deus loquendo ad Angelum illum illuminat. Et eadem ratio est de illuminatione animarum, ut ibidem subjungit Gregorius de illuminatione hominum viatorum: nam divina illuminatio viatoris in hac vita, est interna veritatis inspiratio, seu manifestatio, quæ etiam est Dei locutio, juxta illud: *Ducam illam in solitudinem, et loquar ei ad cor*. Altera item pars de illuminatione inter homines, utique intellectuali, manifesta est, quia unus homo non illuminat alium nisi docendo, nec docet nisi loquendo: sub locutione autem Scripturam comprehendo. Consequentia vero de illuminatione Angelorum inter se ex paritate rationis manifesta est. Deinde probatur ratione eadem pars; quia non potest unus Angelus illuminare alium, nisi manifestando illi conceptus suos, seu res sibi notas: sed hæc manifestatio non fit, nisi per locutionem; ergo non potest unus Angelus illuminare alium, nisi loquendo ad illum.

2. *Probatur etiam secunda pars assertionis.* — Altera vero pars, scilicet non omnem locutionem esse illuminationem, etiam potest inductione probari. Quia inter homines, non omnis, qui ad alterum loquitur, illum docet, et consequenter nec illuminat. Nam illuminare, vel est idem, quod docere, vel aliquid amplius indicat, scilicet perfectum docendi modum. Antecedens autem per se notum est. Nam licet discipulus lectionem magistri repetat, non docet illum, quamvis illi loquatur. Item Angelus loquens alteri, illi suas naturales cognitiones manifestando, vel actum voluntatis, non censetur illum illuminare: sicut neque unus homo illuminat alium, secreta cordis sui illi manifestando. Et ita de Angelis docet D. Thomas, dicta quæst. 107, art. 2, et Richardus, 2, dist. 9, art. 2, q. 3, ad 2, cujus rei rationem postea inquiremus. Item communis

sententia est, inferiores Angelos non illuminare superiores, ut infra dicemus, et tamen certum est, Angelos inferiores ad superiores loqui; latius ergo patet locutio quam illuminatio, etiam inter Angelos. Denique inter Angelos in puris naturalibus esset locutio, ut supra libro secundo dictum est, et tamen non esset illuminatio, quia Angeli per se perfecte intelligunt naturalia; et non indigent magistro, aut illuminante in illo ordine, ut est etiam communis opinio, quam infra declarabimus; ergo ex hac etiam parte latius patet locutio, quam illuminatio.

3. *Per quam differentiam distinguatur illuminatio a locutione.* — *Prima opinio.* — Ex his ergo habemus, quid sit illuminatio quoad genus: est enim locutio quædam. Nunc differentiam inquirere opus est, per quam talis locutio in ratione illuminationis constituitur. Potest autem hæc differentia sumi, vel ex parte objecti, seu materiæ locutionis, vel aliunde, scilicet, ex parte modi manifestandi rem dictam, vel ex parte termini intrinseci, qui per actionem illuminandi fit. Doctores ergo communiter videntur differentiam assignare ex parte materiæ. Nam illuminatio Angeli, ex parte illuminantis, quædam actio mentis est, sicut est locutio, ut supra diximus; et ideo præter terminum habet objectum, quod est veluti materia circa quam versatur. Omnis autem actus sumit differentiam ab objecto, et actiones mentis per objecta distinguuntur: et ideo etiam illuminatio videtur ex objecto a locutione distinguenda. Possunt autem plures differentie ex objecto sumptæ inter illa duo considerari: quas doctores attingunt: et explicandæ sunt. Quia licet non omnes sint adæquatæ, per eas illuminationis ratio magis declaratur.

4. *Primus modus assignandi differentiam.* — Prima igitur differentia sit, quod locutio de se indifferens est ad veram et falsam: illuminatio autem tantum est de veritate. Prior pars manifesta est: et posterior est communis, et probatur, quia illuminatio dicit perfectionem intellectus: at intellectus non nisi cognitione veritatis perficitur, et ideo dæmon loquitur quidem ad hominem, cum illum decipit: non tamen illuminat, sed potius tenebras illi immittit. Hæc vero differentia imprimis inter sanctos Angelos locum non habet, quia inter eos omnis locutio necessario est vera, seu de veritate: ergo non potest in eis illuminatio in hoc a locutione distingui. Unde fit etiam, ut non possit illa esse differentia adæquata: quia etiam inter homines, non omnis manifestatio

veritatis per locutionem est illuminatio, ut supra exemplis declaratum est. Imo etiam dæmones licet interdum vera loquantur, nunquam illuminant, ut infra videbimus. Ergo non tantum locutio in genere sumpta, ut a vera et falsa abstrahit, sed etiam locutio vera etiam inter ipsos Angelos generalior est, quam illuminatio: oportet ergo, ut illuminatio ultra veritatem locutionis aliquid addat.

5. *Secundus modus assignandi.* — Secundo distingui possunt, quia locutio esse potest tam de re alteri nota, quam de ignorata, ut est per se notum, nam sicut homines, ita et Angeli possunt inter se loqui de rebus aliis sibi notis: sicut Seraphim clamantes, alter ad alterum, *sanctus, sanctus*, etc., de re sibi cognita inter se loquebantur. At vero illuminatio solum est de veritate ignota ei, qui illuminatur: nam qui ad alterum loquitur de re illi nota, non illuminat illum: ut in exemplo posito de Seraphinis patet. Unde Dionysius illuminationem dicit esse purgationem, utique a nescientia: supponit ergo carentiam cognitionis in eo, qui illuminatur, et ita docent Gabriel 2, dist. 9, q. 2, art. 4, conclus. 3, et Argentina ibi quæst. 1, art. 4, et alii. Sed licet hæc differentia vera sit etiam inter Angelos sanctos, non tamen est adæquata. Quia non omnis manifestatio veritatis ignoratæ inter Angelos facta, est illuminatio: ut patet exemplo supra posito de manifestatione interioris motus cordis: per illam enim Angelus inferior, verbi gratia, manifestat superiori hanc veritatem, ego decrevi facere hoc vel illud, quam superior antea ignorabat: et nihilominus non illuminat illum (ut dixi): ergo manifestatio veritatis ignoratæ ab uno Angelo facta alii latius patet, quam illuminatio. Et in hoc non dissentiunt dicti auctores: nam ideo alias conditiones ad illuminationem requirunt.

6. *Tertius modus assignandi.* — *Reprobatur ex duplici inconveniente.* — Tertia differentia assignari potest, quia locutio, etiam de veritate ignota, est indifferens ad materiam naturalem et supernaturalem. Ita sentit Gabriel, ubi supra conclus. 4, Ægidius ibi, quæst. 1, art. 5, dub. 4. Et ratio reddi potest, quia Angeli non illuminantur in naturalibus, quia illa non ignorant: nec denuo cognoscunt, nisi fortasse quoad exercitium actus, quem sua virtute, ac voluntate sine extrinseca illuminatione elicere possunt. Ergo illuminatio debet esse de mysteriis supernaturalibus. Sed hæc etiam differentia non est adæquata: nam juxta illam saltem omnis vera locutio unius Angeli ad alium

in materia supernaturali erit illuminatio: et e contrario nulla locutio vera in materia naturali erit illuminatio. Utrumque autem difficile videtur. Sequela manifesta est, si differentia est adæquata. Minor vero quoad priorem partem probatur, quia potest Angelus inferior narrare superiori effectum supernaturalem, quem præsentem videt, et ad quem superior tunc non attendit, et ideo illum nescit: et nihilominus non illuminat illum, ut supponimus. Ut, verbi gratia, fieri potest, ut Angelus custos unius personæ hujus communitatis videat peculiarem gratiæ effectum suo alumno collatum, vel ab eo factum, et quod superior Angelus totius communitatis custos illum non viderit. Poterit igitur inferior ad superiorem de illo effectu alloqui; erit ergo locutio de supernaturali materia, et non erit illuminatio.

7. Respondent aliqui, duplicem esse illuminationem; una est per simplicem manifestationem veritatis, proponendo illam tantum, et veluti historiam narrando, sicut esset in casu prædicto. Alia est, quæ præter simplicem narrationem, addit peculiarem modum juvandi audientem, ut ea percipiat et intelligat, quæ illi narrantur. Aiunt ergo, omnem locutionem de materia supernaturali esse illuminationem altero ex his modis, quamvis non semper sit omnino propria et perfecta, qualis est, quæ posteriori modo fit. Unde in dicto casu dicitur esse illuminatio, saltem lato modo. Hæc distinctio probabilis quidem est; tamen quia non est usitata, et quia doctores communiter dicunt absolute inferiorem Angelum non illuminare superiorem; ideo melius dicemus ad illuminationem plus requiri, quam quod sit locutio de veritate supernaturali ignorata: necesse est enim, ut non tantum sit narratio simplex, sed etiam explicatio, vel confirmatio veritatis. Ut inter homines, licet aliquis confessori, vel Prælato internos affectus supernaturales cordis sui aperiat, non dicitur illuminare illum, aut docere; sed tantum res illi occultas revelare. Et idem erit, si narret supernaturale factum alterius Prælato innotum: ergo idem erit cum proportionem inter Angelos, sed hæc difficultas pressius infra tractanda est.

8. *Secundum inconveniens.* — Altera item pars probatur, quia in materia naturali potest unus Angelus illuminare alium. Ita tenet Aureolus, in 2, dist. 9, q. 1, art. 3. *Quia superior Angelus (inquit) potest in naturalibus aliquid scire, quod ignoret inferior, et ita de illo poterit eum illuminare.* Favet etiam D. Thomas, d. q. 106, art. 1, ad 2, dicens illuminationem fieri

manifestando veritatem de his, quæ pertinent ad statum naturæ, gratiæ, et gloriæ. Declaratur etiam, quia si Angelus revelet alteri peccatum committendum ab aliquo, quod ipse a Deo novit, vere illuminat illum: et tamen materia illius locutionis naturalis est. Dicitur fortasse, licet ille effectus in esse rei sit naturalis, nihilominus ut futurus, et contingens est, esse supernaturalem in esse objecti cognoscibilis, et sub ea ratione esse posse materiam illuminationis. Sicut etiam cogitatio cordis in suo esse naturalis est, et per voluntatem habentis illam naturaliter potest ab alio cognosci, et nihilominus, ut cognoscibilis, vel cognoscenda, sine habentis manifestatione habet rationem objecti supernaturalis in ratione cognoscibilis. Sed quamvis hoc demus (est enim probabiliter dictum): nihilominus, recte inde colligimus non distingui illuminationem a communi locutione ex parte materiæ, id est, rei cognitæ, seu propositæ, ut cognoscatur, sed ex modo cognoscendi supernaturali. Nam si materia solum attendatur, sicut de re naturali supernaturaliter cognita potest esse illuminatio: ita de re supernaturali modo cognita potest esse simplex locutio, quæ non sit illuminatio. Nam dæmones etiam possunt inter se loqui de mysteriis supernaturalibus, et unus potest narrare alteri, si quid de talibus rebus cognoscit quod alter ignoret, et nihilominus non illuminabit illum. Quod si forte dicatur, ad illuminationem non satis esse, ut veritas proposita sit supernaturalis, sed necessarium esse, ut modus cognoscendi illam ex vi illuminationis sit supernaturalis. Obstat imprimis, quod hoc ipsum ostendit, distinctionem illam ex parte materiæ naturalis, vel supernaturalis ad rationem illuminationis explicandam nihil conferre; sed modum tradendi cognitionem esse attendendum. Unde obstat secundo, quia non obstante illa distinctione ex parte materiæ, æque obscurum manet, quis sit ille modus constituens locutionem in ratione illuminationis, et quomodo inter Angelos locum habeat.

9. *Quartus modus assignandi differentiam.* — Quarto alii distinguunt illuminationem a communi locutione, quia locutio esse potest de quacumque veritate: illuminatio autem esse debet de veritate perficiente intellectum. Nam, ut Dionysius significavit, illuminatio et purgat et perficit, et ideo esse debet de veritate intellectum perficiente. Quod si objiciatur, quia omnis veritas cognita, seu cognitio cuiuscumque veritatis perficit intellectum; res-

pondent negando assumptum, quia non pertinet ad perfectionem intellectus cognoscere quid alius cogitet aut velit, aut quid facturum postea sit, et similia: sed verum perficiens intellectum aliquid majus esse debet, et de illo tantum est illuminatio. Ita sentit Scotus, in dist. 9, in responsione ad quæst. primam, § *Ad aliam quæstionem*, dicens, *Illuminatio est locutio de vero perfecta in esse secundo*, et infra declarat esse debere, *de vero revelato*. Et idem fere habet Bassolis ibi, q. 1, art. 2, nam illuminationem distinguit a locutione in objecto intelligibili, quia locutio est de quocumque objecto. *Illuminatio vero*, ait, *non est, nisi de singulari revelato, cujus notitia ad perfectionem cognoscentis pertinet excellenter, et quod immediate dependet ex secreto divinæ voluntatis.* In qua descriptione restringit sententiam Scoti, quia non de quocumque revelato, sed de eo, quod *excellenter perficit*, vult esse illuminationem. Quod valde obscurum, et ambiguum est. Quanta enim, vel qualis debet esse illa excellentia? Richardus vero ibi, art. 2, quæst. 2, addit: *Illuminationem esse debere de veritate pertinente ad secundariam perfectioris recipientis in ordine ad lumen primum, et ipsum acutiorem reddentis.* Quæ ultima particula obscurissima est, et non ad objectum, sed ad modum, vel efficaciam illuminationis pertinere videtur, et de illa postea dicemus. Penultima vero particula, *in ordine ad lumen primum*, vel coincidit cum illa, quæ sit de veritate revelata, vel cum alia, quam D. Thomas tradit, de qua infra dicemus. Argentina etiam ubi supra inter condiciones ad illuminationem necessarias, ponit quod sit locutio de veritate perficiente intellectum, quæ autem illa sit non declarat; sentitque hanc conditionem cum duabus præcedentibus, scilicet, quod sit de re vera ignorata ab eo, qui illuminatur, et perficiente intellectum, ad rationem illuminationis non sufficere. Et ideo addit quartam conditionem, scilicet, ut fiat aliquo modo accommodato, ut is, ad quem dirigitur, percipiat, et intelligat quid alter velit exprimere.

10. *Prædictus quartus modus ostenditur minus sufficiens.* — At hæc conditio in omni locutione unius Angeli ad alium inveniri videtur. Unde cum aliquis sanctus Angelus inferior ad superiorem loquitur, revelans illi secreta cordis sui, vel aliqua singularia contingentia, quæ ipse novit, et non alius, omnes illæ conditiones inveniri videntur: nam illa est locutio, revera antea ignorata ab alio ad quem dirigitur, et perficiens intellectum ejus, quia

omnis cognitio veri de se est perfectio intellectus, quando majorem perfectionem non excludit, quod in illa locutione invenitur: et præterea fit modo accommodato, ut ab audiente percipi, et intelligi possit, et nihilominus non est illuminatio, ut sæpe dictum est, et idem auctor fatetur. In hac ergo sententia difficile declaratur, qualis, et quanta debeat esse illa perfectio, quam manifestatio alicujus veritatis audienti conferat, ut rationem illuminationis habeat. Quia, ut objectum est, omnis nova cognitio veritatis de se perficit intellectum, et quod magis, vel minus perficiat, non videtur rationem locutionis, vel illuminationis variare. Præterquam quod difficile est illum gradum perfectionis præscribere, seu distinguere, qui ad locutionem veram sufficiat, et ad illuminationem satis non sit; vel e contrario, ut ad illuminationem tanta perfectio requiratur, et minor non sufficiat.

11. *Quo pacto D. Thomas quartum modum exponat.* — Nihilominus D. Thomas, dicta quæst. 107, art. 2, eandem doctrinam tradendo, dicit, dupliciter posse unum Angelum per locutionem alteri manifestare veritatem. Uno modo, ut pendet a Deo, seu ab ejus voluntate; alio modo ut pendet a voluntate locutionis; et quando veritas manifestatur priori modo, tunc pertinere ad illuminationem, et illam conditionem necessariam esse, ac sufficere, ut locutio, per quam talis veritas in ordine ad Deum denuo manifestatur, sit illuminatio: secus vero esse, quando locutio fit posteriori modo. Rationem differentiae reddit D. Thomas, quia regula veritatis est ipse Deus, et ideo manifestatio veritatis, ut pendet a Deo, est illuminatio; creatura vero non est regula veritatis, quia non est lux, sed participans lucem: et ideo manifestare veritatem, prout pendet a voluntate creata, non est talis perfectio intellectus, quæ ad illuminationem sufficiat. Exempla adhibet D. Thomas ex rebus humanis: nam si unus homo dicat alteri, *Deus est creator cæli et terræ*, vel si dicat, *homo est animal*, illuminat illum. Et in solut. ad 1, adhibet exemplum in Deo revelante Angelo, quid velit facere, vel quid velit, ut ipse faciat: nam illa etiam est vera illuminatio, quia voluntas Dei est regula veritatis. Et ita exponit sententiam Gregorii, lib. 2, Moral., cap. 3, dicentis, omnem locutionem Dei ad Angelos esse illuminationem. At vero si unus homo, vel Angelus dicat alteri: volo hoc facere, vel ut hoc facias, non erit illuminatio, sed simplex locutio: *Quia non pertinet, in-*

quit, ad perfectionem intellectus mei quid tu velis, vel quid tu intelligas cognoscere, sed solum quid rei veritas habeat.

12. *Hæc D. Thomæ expositio difficilis apparet.* — Sed adhuc circa hunc modum explicandi proprium illuminationis objectum, propriamque rationem, quam ab illo sumit, obscurum manet, qualis esse debeat illa veritas, quæ per locutionem manifestari debeat, ut illuminatio sit, qualem respectum, aut dependentiam ad Deum habere oporteat. Nam imprimis necessarium non est, ut talis veritas sit de Deo ipso, id est, quod de Deo aliquid prædicet, aut manifestet. Fatemur enim, omnem locutionem, per quam unus Angelus alteri Angelo aliquid novum de Deo manifestat, esse illuminationem: tum quia de Deo omnis cognitio est magna intellectus perfectio, tum etiam quia talis manifestatio inter Angelos esse non potest, nisi ex divino lumine, et revelatione. Quod ita declaratur. Nam unus Angelus etiam superior non potest de novo manifestare aliquid alteri ex rebus, quæ Deo necessario, et essentialiter conveniunt: nam hæc ab omnibus Angelis sciuntur: imo in Verbo videntur, unde in his non illuminantur. Ergo solum potest unus Angelus manifestare alteri denuo aliquid libere Deo conveniens, ut velle hoc, vel illud, quod facile potest inferior Angelus beatus ignorare: scire autem voluntatem Dei in quacumque re, magna perfectio est creaturæ, et quamdiu ex effectibus jam factis non manifestatur, non possunt Angeli illam cognoscere, nisi ex divino lumine et revelatione; ergo omnis illa locutio unius Angeli ad alium, per quam aliquid de Deo manifestatur, est illuminatio; sicut etiam omnis locutio Dei ad Angelum de hujusmodi materia est illuminatio.

13. Non videtur autem necessarium ad illuminationem, ut veritas manifestata sit de Deo ipso, tanquam de objecto cognito, seu tanquam de subjecto, de quo aliquid denuo manifestatur. Probatur primo exemplo D. Thomæ, quia hæc propositio, *homo est animal*, est sufficiens illuminationis materia. Et quamvis illud exemplum adhibeatur de homine, qui etiam veritates creatas et naturales ignorare, et de illis illuminari potest, quod in Angelis locum non habet, ut supra dictum est; nihilominus cum proportione idem esse posset in materia supernaturali, ut in hac propositione, *gratia est qualitas*, vel similibus, quæ ad rerum supernaturalium quidditates, vel intrinsecas proprietates pertinent: nam de illis potest esse

illuminatio, cum tamen in illis nihil de Deo prædicetur, aut manifestetur. Quod si dicatur etiam de his veritatibus non illuminari unum Angelum ab alio; quia omnes sancti Angeli, vel in Verbo, vel per scientiam infusam supernaturalem cognoscunt quidditates et proprietates omnium entitatum supernaturalium; nihilominus ex hypothesi verum est, quia si hæc nescirent Angeli, possent de illis illuminari, quia satis est, ut illa veritas de se sit sufficiens materia illuminationis, etiamsi in ea nihil de Deo cognoscatur. Et præterea veritates contingentes de rebus creatis, quæ a sanctis Angelis ignorari possunt, sunt materia sufficiens illuminationis, quamvis ad Deum non pertineant. Idemque est de actibus internis mentium creaturarum: nam veritates quæ de illis formantur, mere creatæ sunt, et ad Deum non pertinent, et nihilominus cognitio illorum actuum independenter ab eo cujus sunt, magna perfectio est, et ad illuminationem sufficit. Cujus signum est, quia Deus ex magna perfectione illos cognoscit, et animæ Christi propter majorem perfectionem communicata est illorum cognitio, et interdum communicatur sanctis ex speciali privilegio; et e contrario ex limitatione et imperfectione Angelorum provenit, ut naturaliter non possint illas cognoscere. Ergo quando illis revelatur, illa est vera illuminatio; ergo illa veritas est sufficiens illuminationis materia, etiamsi de Deo non sit.

14. Uterius etiam non apparet, quæ specialis dependentia a Deo, aut a voluntate Dei necessaria sit, ut veritas manifestata sit sufficiens illuminationis materia. Nam imprimis illa veritas: *homo est animal*, ut est necessaria et æterna, non pendet a voluntate Dei, nec ab efficientia ejus. Deinde hæc veritas, *Petrus peccabit*, esse potest sufficiens materia illuminationis, atque revelationis divinæ; et consequenter etiam esse potest materia illuminationis unius Angeli ab alio, et tamen non habet specialem dependentiam a Deo, sed communem, vel generalem concursum, quoad actum peccati, vel permissionis, quoad malitiam: hoc autem modo omnis veritas creata habet dependentiam a Deo, etiamsi simul sit a voluntate hominis; ergo etiam hæc veritas, *ego habeo hoc propositum*, manifestata uni Angelo ab alio erit sufficiens illuminationis materia.

15. Dicitur fortasse semper esse necessarium ad illuminationem, ut illa manifestatio ad Deum specialiter referatur. Sed contra, nam hæc relatio tantum potest esse ad Deum, ut ad finem: hæc autem relatio magis pertinebit ad

moralem bonitatem illuminationis, vel ad ejus practicam efficaciam, quam ad essentialem rationem illuminationis, quatenus præcise spectatur, ut manifestatio veritatis, quasi per modum speculationis (ut sic dicam). Atque hoc modo licet ad unius Angeli perfectionem absolute non pertineat, quod alter hoc velit, aut intelligat; tamen supposito quod vult, aut intelligit, inde resultat quædam veritas, quam intelligere perfectio est, et consequenter illam manifestare erit illuminatio. Quam difficultatem attigit Cajetanus, in dicto art. 2, et respondet, quod illa veritas potest considerari, vel ut veritas, vel ut voluntas alterius Angeli, et quod manifestare illam ut veritatem est illuminatio et perfectio; non tamen manifestare illam, ut voluntatem Angeli. Sed hoc valde obscurum est, et rem non declarat. Cur enim Deus revelando superiori Angelo voluntatem inferioris, illam ostendit, ut quamdam veritatem, eumque propterea illuminat, et ipse Angelus inferior suam voluntatem manifestando superiori, illum non illuminat, neque manifestat veritatem, ut veritas est? Accedit, quod illa duo vix sunt separabilia; quia veritas fundatur in entitate; et unaquæque veritas habet entitatem proportionatam, in qua fundatur. Et ita hæc veritas, *Raphael vult hoc*, fundatur in volitione Raphaelis, nec potest aliter manifestari, quam voluntatem ejus ostendendo, et eo ipso, quod manifestatur voluntas, ut ab alio intelligatur, manifestatur ut veritas, quia manifestatur ut objectum intellectus, quod est verum.

16. *Secunda opinio, seu vera assertio de differentia illuminationis a locutione.* — In hoc igitur puncto non contradicendo, sed declarando amplius doctrinam D. Thomæ, et aliorum auctorum, dico locutionem illuminativam Angeli distingui a simplici locutione, quæ tantum locutio est, partim in objecto materiali, partim in formali, seu medio, sub quo veritas manifestatur, partim in modo proponendi veritatem accommodato illi, qui illuminatur, ut rem manifestatam apte concipiat. Declaro, et probo singula, supponendo prius, nos tantum loqui de angelica illuminatione, id est, qua unus Angelus beatus ab alio illuminatur, de his enim Angelis solis nunc tractamus, quidquid sit de Angelis malis, vel de hominibus, de quibus aliquid postea dicemus. Deinde quoad materiam hujus illuminationis suppono debere esse rem veram, et novam alteri, seu antea ignoratam, ut in prima, et secunda differentia dicebatur, et satis per se notum est, imo de-